

גליון נושא: 'דעת גדולי ישראל'

בס"ד, יום ג' לפרשת אמור, ב' אייר תשע"ו.
דיונים אקטואליים בענינא דיומא, בעניני חג הפסח.
לעורר לב המעיין בלבד ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'.

פנינים

חומרה שנוהגת מפסח עד שבועות

36 שנה: בשנים עברו, כלל הציבור לא היה נוהג בחומרא ז, אולם לפני 36 שנה בשנת התש"מ בעת שהוקם 'ועד הכשרות' שע"י בד"ץ קהל מחזיקי הדת - בעלזא הם הצליחו להכניס שני חומרות שהיו נהוגים בבעלזא, ונהפכו לנחלת הכלל: 1. כל מוצרי החמץ יהיו בדוקא אפוי לאחר הפסח מקמח שנטחן לאחר הפסח. 2. למכור החמץ ב"ג בניסן קודם זמן חובת בדיקת חמץ ולא לסמוך על מכירת י"ד, כדי שלא להתחייב בבדיקת חמץ בליל י"ד במקומות שהוא עתיד למוכרם. וזה על פי דברי המקור חיים (סימן תלו סק"ד) והחיי אדם (כלל קיט סעי' יח) מובא במשנ"ב (סי' תלו סקל"א).

מקור 'קפידא' זו של נטחן ונאפה לאחר הפסח בקרב חסידי בעלזא, מהאדמו"ר מבולגריי זצ"ל שכתב שחלילה אין אנו מערערים על המכירה, אלא חוששים ומחמירים לא לאכול החמץ שנמכר לגוי. קפידא זו בא בקבלה מהאדמו"ר ה'שר שלום' מבעלזא זצ"ל שאמר אחר הפסח, איך אפשר לאכול חמץ שהיה שייך לגוי. אולם אין זה מצד החשש ההלכתי שאין המכירה מועלת בשורת הדין, ולכן 'קפידא' זו נוהגת בבעלזא רק בימי ספירת העומר עד חג השבועות, שהם ימים נעלים מאוד (ש.ה.).

מעגל השנה: בבעלזא ה'קפידות' מקיפות את כל מעגל השנה. מפסח עד שבועות, לא אוכלים חמץ שנמכר לגוי. משבועות עד סוכות, לא אוכלים פירות יבשים מחשש תולעים המצויים בעונה זו. מסוכות עד פסח, לא אוכלים חדש בחו"ל, למרות שיש מקילים בזה כמבואר במשנ"ב (סימן תפ"ט ס"ק מה).

יש מקור קדום למנהג להקפיד על חמץ שנמכר לגוי רק מפסח עד שבועות, בספר משכנות הרועים (דרוש עת מצוא אות ז), הובא בספר טעמי המנהגים (עניני פסח עמוד עב), שהרבה צדיקים נוהגים לא לאכול מפסח עד עצרת חמץ של ישראל שנמכר לנכרי ע"י הערמה, לפי שימי הספירה הם ימים קדושים ונוראים מאוד. והביא (שם) שכך נהג האדמו"ר מסטרעטין זצ"ל, ולכן היה שר בשבועות 'חסל סידור פסח', מפני שעד חג השבועות עדיין מרחשין שפתיו מקדושת החג ומצוותיו. ודימה זה לפת פלטר שכתוב בטור וש"ע (סימן תרג) שאין נאכל בעשרת ימי תשובה, אף שבכל השנה אוכלים אותו לכתחילה, כיון שהוא מותר על פי דין. כך גם מחמירים בזה בימי הספירה.

חול המועד: ויש לציין לדברי הרמב"ן (ויקרא כג לו) שימי הספירה הם כמו 'חול המועד', בתחילתו חג הפסח, ובסופו חג השבועות שנקרא 'עצרת'. ורואים שימי הספירה הם ימים נעלים וקדושים.

ובספר פסקי תשובות (סימן תמ"ח הערה 45) כתב שמנהג האדמו"ר מביאלא זצ"ל היה שלא לאכול עד שבועות חמץ בעין שנמכר לגוי, ואפילו קמח שנמכר לא היה אוכל.

אין לדבר סוף: הנימוק הנ"ל הוא מצד קדושת הימים, אך יתכן לתת טעם במנהג זה גם מצד גדרי ההלכה, כי משבועות ואילך רוב המוצרים הם מאחרי פסח, ולכן מובן טעם המקילים לבדוק רק עד חג השבועות. אולם העיר הרב שרגא לוי שליט"א שכיום גם מנהלי החנויות ורשתות השיווק מודעים להנהגה זו, ולכן בתקופה שלאחר הפסח קל לדקדק בזה כי כל החנויות מוכרים 'נטחן ונאפה' לאחר הפסח' כשיטת שיווק מצליחה. וכעבור כמה חדשים, מאחרי שבועות ואילך, כאשר הציבור כבר לא שם לב, מוציאים מהמחסנים את החמץ של לפני פסח, במיוחד במוצרים שיש להם חיי מדף ארוכים. ומי שרוצה באמת להחמיר, עליו לעקוב על 'כל' המוצרים במשך 'כל' השנה, ויתכן שזה בכלל אין

לדבר סוף! ❖

מכירת חמץ כיום

המחמירים: בזמננו נוהגים רבים להחמיר לא לאכול מוצרי חמץ שנמכרו לגוי בפסח, ומקפידים לרכוש אך ורק מוצרים שרשום עליהם נטחן ונאפה לאחר הפסח.

ויש לדון מה מקור וגדר חומרא זו, האם ומדוע ראוי למדקדקים להקפיד על כך. בגיליון שלפנינו מובא בקצרה נימוקים שונים לחומרא זו, בצירוף דעת פוסקי זמננו בנדון, האם יש מקום לחומרא זו.

1. הגר"א מוילנא החמיר משני טעמים

חמץ ודאי: יש חוששים שלא מועיל מכירת חמץ הנהוגה כיום, כי הגר"א מוילנא נהג לא למכור חמץ גמור (כתר ראש אות קכ ומעשה רב אות קפ). וכן הקפיד לא לקנות חמץ גמור שנמכר במכירה, בגלל שיש בזה ריבוי קולות וחששות. גם חיפש קמח חדש שלא נלתת קודם הפסח (מעשה רב). וכן כתוב בשם החזו"א (לוח 'עיתים לבינה' פסח תשע"ו).

מכירה: וכתב בתשובות והנהגות (חלק ה' או"ח סימן ק"ח) שיש שני טעמים בדברי הגר"א מדוע לא לאכול חמץ שנמכר על ידי ישראל. והטעם לאיסור שכתוב במעשה רב השלם לא שייך כיום, שפירש הטעם משום שאין כל אדם בקי לעשות המכירה כדון, וזה שייך רק בזמננו שכל אחד עשה המכירה לבד, אבל כיום שעושים המכירה בבית דין בכל אופני המכירה שרק שייך לא קיים חשש זה.

ביטול: אבל הטעם שכתוב בכתר ראש כן שייך היום, שכתב שכל מה שסומכים על המכירה הוא בצירוף הביטול חמץ, שכיון שביטל הוא רק איסור דרבנן, ואז אף שהמכירה היא הערמה הרי לאיסור דרבנן מותר בהערמה כמבואר בגמ' (גיטין דף סה.). ובזה צריך ביטול בלב שלם ואין הכל יכולים לעשות כך. וזה שייך גם בזמננו כי הרי מוכרים חמץ בשווי מליונים ואין הביטול בלב שלם.

והרי המכירה כיום נראית כמו הערמה ואין כוונתו למכירה גמורה כאשר עומד לקנות שוב מיד אחר הפסח. וגם כשהמוכר שומר תורה ומצוות הרי ניכר להדיא שחפץ למכור רק כדי שיפטר מחובת ביעור חמץ בפסח.

2. חומרא לעצמו ולא לאחרים

הידור: והעיר הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות חלק ה' או"ח סימן ק"ח), שהגר"א החמיר רק לעצמו ולא לאחרים. עוד העירו שגם כלפי היתר עיסקא שהוא חשש איסור דאורייתא כתוב במעשה רב להחמיר, ושם העולם מקילים, ואילו בחמץ אחר הפסח שמדינא מותר והוא בגדר חומרא יתירא, בזה מחמירים (ר.י.ג.).

וכתב הגר"מ פינשטיין זצ"ל (אג"מ ח"ד סימן צ"ה) שאין סברא להחמיר אחר הפסח שלא לאכול חמץ שנמכר לגוי. וכן דעת הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (מבית לוי פרשה ס"ז אות ו') שמותר לסמוך על המכירה לאחר הפסח. והגר"י בלוי היה קונה בשופי אחר הפסח חמץ שנמכר לגוי. [פעם אחת התבטא בעל המכולת בשכונתו, שכולם מבקשים לקנות רק מאחרי פסח, ואילו הרב בלוי קונה 'בלי בעיות'] הגר"ר צבי קרויזר זצ"ל אמר, שאנשים אינם יודעים, שכבר תיקן הגר"ח זונפלד זצ"ל את נוסח מכירת החמץ, וכיום אין שום חשש לקנות חמץ שנמכר לגוי (ע.ה.).

והורה הגרש"ז אורבאך זצ"ל (הליכות שלמה פסח עמוד קלח) שהמחמיר יחמיר לעצמו וכן נהג הוא בעצמו, אך לא כהוראה לרבים, שלא להוציא לעז על המכירה.

ודעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (הגדש"פ עם פסקי הגר"ש עמוד 29) שיש בזה גדר של הידור, וסיפר הגר"ר אהרן דויד שליט"א ששמע מהגר"ש אלישיב שיש על המדקדק להחמיר, לקנות במאפיות רק 'נטחן ונאפה לאחר הפסח' (י.ד.). גם בחדרי האוכל בישיבת מיר ירושלים שמכנים מדי יום כמויות עצומות של אוכל עבור אלפי התלמידים, משתדלים מאוד שכל מוצרי החמץ יהיו כאלו שננטחן ונאפה לאחר הפסח (מ.ז.). מאידך כותב הרב ויא שליט"א (הדרכה מעשית פרק ב' סעיף 7) ששמע מהגר"ש אלישיב זצ"ל, שמקובל לנהוג בחומרא זו רק לגבי מוצרים שהם חמץ גמור, אבל לא לגבי

מנהג ישראל תורה

מכירת חמץ ללא תוקף משפטי

דינא דמלכותא: מצוי שעושים קנין שמועיל רק על פי דין תורה ולא עפ"י דיני המלכות, (אגב קרקע, קנין סודר, בחו"ל שמוכר את הקרקע בלי רישום בטאבו) ונחלקו הפוסקים האם אומרים דינא דמלכותא דינא לגבי מכירת חמץ.

דעת החת"ס (או"ח סימן קיג) והברוך טעם והשואל ומשיב והשו"ע הרב והגרע"א והדברי מלכאל והדברי אמת שצריך שיהא המכירה בתוקף גם על פי חוקי המדינה, אפילו כשהמוכר הוא שומר תורה ומצוות, ואם לא חל על פי דיני המלכות אין זה מכירה.

ונחלקו עליהם הדברי חיים (בלי לרשום), והחזו"א (לכתחילה לרשום בשטר שאינו לפי דיני המלכות אלא לפי דיני התורה), והדברי משה (בגלל שכותב נפקע דינא דמלכותא), וכן הכריע הגרש"ז אורבאך זצ"ל (הליכות שלמה עמוד קכט), שמספיק שתקף על פי דיני התורה.

בארץ ישראל: עוד נחלקו הפוסקים האם יש בארץ ישראל כיום דינא דמלכותא דינא או לא. ודעת הגרצ"פ **פרנק זצ"ל** שאין דינא דמלכותא במדינת ישראל כיון שהם כפופים לדיני התורה. (משנ"ב דרשו סימן תמ"ח, הלכות חג בחג פרק יא סעיף ו עמוד קפו). ❖

מוצרים שרק מעורב בהם חמץ, כגון מוצרי סויה אבקות מרק ממתקים וכדומה, היות ומקילים יותר בתערובת חמץ כמבואר בשו"ע (או"ח סימן תמז סעיף יא).

3. דעת המקילים

ואמר הג"ר אליהו נחום פרנקל שליט"א (מרבני גבעת שאול) בדרשת שבת הגדול, שלמעשה מצד הדין מותר, כל מי שלמד קצת הסוגיא יודע שאין שום חשש לאכול חמץ שנמכר כדון, ואפי' מי שמחמיר לעצמו שלא למכור חמץ בעין, מ"מ הרי הרבה פוסקים מתירים למכור, והרי חמץ שעבר עליו הפסח נאסר בהנאה רק מדין קנס דרבנן כמבואר בגמ' (פסחים דף כט.) ובשו"ע (סימן תמ"ח סעיף ג'), ומי שמוכר את החמץ מאחר שהוא יכול לסמוך על הפוסקים המתירים, אין מקום לקונסו כאשר נהג כדון (א.ו.1).

וכן מורה הגר"נ קופשיץ שליט"א לכל השואלים שלא שייך קנס, כיון שהרי אין רב שיאסור לבצע מכירת חמץ, ומכיון שהרב מתיר למוכר למכור איך נבוא ונקנסו אחר הפסח. והמחמיר על כך איך צריך 'התרת נדרים' כשחפץ לחזור בו מחומרא זו,

ואין זה בכלל נדרי מצוה (פ.ח.). והוסיף שכל מי שיש לו משכנתא וכלפי איסורים דאורייתא חמורים של ריבית סומך נפשו על ההיתר עיסקא, ודאי שיכול לקנות חמץ שנמכר לגוי כדון בפסח שהוא רק איסור דרבנן משום קנס בעלמא, ולסמוך על ההיתר של המכירה. וכלפי הקמח שנטחן לאחר הפסח התבטא, שכל המעלה בקמח שנטחן אחרי פסח הוא רק שהוא יותר טרי (ז.ד.). כעין דברים אלו כתב הגר"י טשזנר שליט"א (בספרו 'שערי ימי הפסח').

קנס על הבעלים: ויש להוסיף שהרי עיקר האיסור של חמץ שעבר עליו הפסח הוא קנס הוא על הבעלים כמבואר בשו"ת הרי"ף (הקדמה ז). ויש ראשונים שסוברים שהקנס הוא רק על הבעלים, ולכן אף שאנו נוקטים להלכה כשיטות שאסור גם לאחרים, מכל מקום כאשר הבעלים עצמו פעל כדון לא שייך קנס לכל העולם. עיין במגיה על חידושי רבינו דוד (פסחים עמוד קנב) שהאריך בצדדי נדון זה, האם חמץ שעבר עליו הפסח, אסור רק לו, או שאסור לכל העולם. ולרוב הראשונים אסור לכל העולם.

גדרי קנס: יש עוד צירוף להתיר, לפי מה שכתב הנוב"י (קמא סימן כ', תנינא סימן פ"ה) לענין גזל חמץ, שהחמץ מותר לנגזל כי לא היה יכול למוכרו בפסח והרי הוא אנוס. ויש לציין למה שמבואר במג"א (סימן שי"ח ס"ק ב'), ופמ"ג (סימן שכה א"א ס"ק כב), שכלפי קנס חכמים יש להשוות דיני שבת לדיני ביטול בתערובת, ויסוד לזה בגמ' (מו"ק יב: יג.) שהשוו כלפי קנס חכמים חמשה דברים כאחד (מכוון מלאכתו במועד, צרם אוזן בכור, מוכר עבדו לגוי, שדה שחרשוה בשביעית, טימא

טהרותיו) רואים שגדרי הקנס שוה בכל דיני התורה, ועל כולם חוקרת הגמ' כלפי יורשים - גברא קניס רבנן והא ליתא, או דלמא ממונא קניס רבן והא איתא.

ועיין מהרי"ץ חיות (מו"ק דף יג. ד"ה לדידה קנסו) שפשיטא ליה שבחמץ האיסור קאי על הממון, ולא על הגברא, ובכך יישב את תמיהת הנוב"י מדוע לא דנו בגמ' על חמץ שעבר עליו הפסח. וסיים שיתכן שזה כונת הנוב"י. ועיין בהערות (על מסכת מו"ק דף יג.) שהאריך בסוגיא זו (מ.ט.), ועיין עוד בארחות שבת (כרך ג' פרק כה הערה כו.).

4. מנהג ישראל

למעשה ברוב קהילות החסידים לא מחמירים בזה, וכפי ששמעתי מהג"ר ישראל טננהויז שליט"א שבויזניץ ובודאי בויזניץ מונסי, אכלו לכתחילה חמץ שנמכר לגוי בפסח. האדמו"ר מויזניץ מונסי שליט"א לפני מספר שנים כאשר ביקש 'ברונפן', אמרו לו שיש רק מחמץ גמור שנמכר לגוי כדון, ענה ואמר שזה טוב ללא פקפוק.

והוסיף הג"ר ישראל טננהויז שבדורות קודמים רק יחידי סגולה לא אכלו דוגמת הגרע"א והגר"א וכיום נהפך לנחלת הכלל בגלל ה'מודה'. [ורק לגבי מכירת חמץ, היה המנהג להחמיר לא למכור חמץ גמור בעין, וגם בזה הקילו במוסד או חנות וכדומה מפני 'הפסד מרובה']. עכ"ד. ויש להוסיף שאדרבה המנהג בחב"ד עוד מזמן השו"ע הרב 'להקפיד שלא להקפיד', ואוכלים לכתחילה מחמץ שנמכר לגוי, ומבדילים במוצאי פסח על בירה שנמכרה לגוי, שלא להוציא לעז על המכירה (מ.ק.). ולכן בכשרות הגרמ"ל לנדא שליט"א מקילים לכתחילה בזה.

בד"ץ: בועד הכשרות של בד"ץ העד"ח מקילים לכתחילה בעניין, אולם בשנים האחרונות התחדשה מגמה בבד"ץ לספק לכל מבקש ומדקדק את האפשרות להחמיר כפי שיטתו, ולכן הם מעדכנים לכל הרוצה לדעת, את כל המידע הרלוונטי העדכני, מאיזה קמח נוצר ומאיזה מרכיבים וכו'. [גם בעניני שמיטה למרות שהוראת הבד"ץ להקל בערבה, מכל מקום היה עדכונים בכל רגע נתון מהיכן יבול זה האם מהערבה הצפונית או הדרומית, או יבול חו"ל, גם במיץ ענבים שדעת הבד"ץ שאין צריך שיהא 100% טבעי, בכל זאת מעדכנים האם זה 100% וכשר לקידוש גם לשיטת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והאם זה מבושל או לא, לצאת ידי הרמב"ם, ועוד הרבה דוגמאות].

'פולמוס'

5. מכירת חמץ של חילונים

'מסמך דתי': הפקפוק המשמעותי שקיים על המכירה בזמננו הוא מכח הוראת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הליכות שדה 172 עמוד 22) שאין מועיל מכירת חמץ שאין בו תוקף חוקי שנחתם על ידי יהודים שאינם שומרים תורה ומצוות, בפרט כאשר אינו מיוזמתם אלא מחמת כורח חיצוני של קבלת הכשר. וזה אומדנא דמוכח שדעת המוכר שהוא חותם רק על 'מסמך דתי', ומבחינת מנהלי המפעלים שאינם שומרי תורה ומצוות מדובר ב'טקס דתי' גרידא, והרי המוכר יוכל לפנות לבית משפט ולבטל את המכירה בתואנה שבמשפט העברי קיים עילה לביטול עיסקא כאשר החוזה הוא למראית עין בלבד, וכמבואר בקצות החושן (סימן ר"נ ס"ק ה') שדברים שבלבו ובלב כל אדם מהני אף כשלא פירש. במקרים כאלו סבר הגרי"ש שאין זה רק בגדר חומרא לא לצרוך מוצרים של לפני פסח אלא מעיקר הדין, ואפילו לילדים אסור (פסקי הגרי"ש אלישיב עמוד 14).

4 סעיפים: והוסיף הגרי"ש שיש דרך להכשיר את שטר ההרשאה ושטר המכירה ביהודים שאינם שומרים תורה ומצוות, אם יוסיפו 4 סעיפים שנוסחו על ידי הגר"י אפרתי שליט"א אחרי התייעצות עם טובי העורכי דינים בארץ (שם): 1. המוכר מתחייב בחוזה שלא יוכל לטעון שהחוזה הוא רק למראית עין, או רק לצרכים דתיים. 2. כל דין ודברים ביחס למכירה, יתקיימו על פי דין תורה בפני בית דין צדק (יש לפרט: בית דין מסוים המוסכם על שני הצדדים, כגון בית הדין הרבני בירושלים), ולא בבית משפט. 3. המוכר מתחייב שאם הוא יטען שהמכירה אינה בתוקף מכל סיבה שהיא, הוא יקנס על עצם הטענה בסכום של 100,000 שקל, שיוטל עליו על ידי בית הדין. 4. החתימה על שטר המכירה תועיל כחתימה על שטר בוררות לכל דבר, הבוררות תתקיים בבית הדין האמור לעיל.

הערות מבני החבורה

אין הכשר על סוכני מכירות

אולי לא נמכר: בנוסף לחששות ההלכתיים המבוארים לעיל, אולי לא חל המכירה גם כשנעשה באופן הנהוג כיום בבית דין. יש סיבה פרקטית לא לצרוך מוצרי חמץ מלפני פסח, כי אין השגחה של ההכשר על הסוכנים למיניהם ויתכן שהמוצר המסוים הזה לא נמכר לגוי.

למרות שהמפעל חתום בכשרות מהודרת, וגם בעל החנות מציג שטר מכירת חמץ, עדיין יתכן שמוצר זה יצא משערי המפעל לפני פסח ולא נמכר כדין, כיון שהיה אצל סוכן חילוני המתווך בין המפעל למכולת שהוא אינו כפוף למערכת הכשרות, ואולי לא עשה כלל מכירת חמץ. ובכדי שלא להכשל חלילה בחמץ שעבר עליו הפסח אם לא נמכר, יועיל הגדר לא לאכול כלל חמץ מלפני פסח. כפי ששמעתי, בועד הכשרות של העד"ח דורשים מהמפעלים את רשימת הסוכנים, ומבקשים מהם למכור את החמץ (צ.פ.). אולם עדיין אין זה 100%, מהסיבה הפשוטה - שאותם סוכנים אינם כפופים למערכת הכשרות ואין עליהם פיקוח הדוק האם אכן הם עשו מכירה. וגם יתכן שהמכירה שלהם לא היתה כדין, עוד יתכן שמחליף מוצרים עם סוכן אחר שלא עשה מכירה כדין.

ל"ג בעומר במירון: הרבה אומרים שלכן הם קונים נאפה לאחר הפסח, ולא איכפת להם שחומרי הגלם הם מלפני פסח, כי סוף סוף ברור להם שהחמץ היה במפעל עד אחרי הפסח וכך ברור להם שודאי נמכר כדין, וזה לא היה מונח אצל סוכן חילוני שלא ידוע האם עשה מכירה כדין. ומצוי בל"ג בעומר כשנוסעים למירון ונכנסים לאיזה קיוסק נידח, שצריך לעקוב האם יש בחנות שטר מכירת חמץ, וגם אז צריך לברר האם הסוכן שסיפק את הסחורה לחנות עשה מכירה כדין.

מותר: בדיעבד בשעת הדחק יש מקום להקל, שכבר הכריע הגר"מ פִּינְשֵׁטִין זצ"ל (אג"מ או"ח ח"ד סימן צ"ו) שאיסור של חמץ שעבר עליו הפסח הוא רק מדרבנן, וקיי"ל שבספק השקול 'ספקא דרבנן לקולא', עכ"ד. ועוד בהרבה מקרים נוכל לומר בזה 'כל דפריש מרובא פריש'. ועוד שהסוכנים יודעים היטב שהציבור החרדי לא יצרוך מוצרים ללא מכירת חמץ וכיון שזה קל מאוד לעשות מכירה, אין סיבה לחשוש שהסוכן לא עשה מכירה כדין (סמך לסברא זו מצינו בגמ' בגיטין, שהמלוה נאמן שכתב פרוזבול בשביעית, כיון שזה קל מאוד לעשות פרוזבול, לא שביק התירא ועביד איסורא), וכיון שאין יכול לברר יותר מזה מותר בגדרי הדין.

תושבי חו"ל מספרים שבעיה זו קיימת גם בחו"ל בחנויות בבעלות גויים, שהרבה יהודים קונים מהם חמץ בלב שקט, שהרי חמץ של גוי מותר למהדרין מן המהדרין אפילו לשיטת הגר"א כי מעולם לא היה של ישראל, ואף הגויים מודעים לכך ובמוצאי פסח מכריזים על שעות פתיחה מוגדלות עד השעות הקטנות של הלילה לתועלת היהודים. אך הרוכשים אינם מודעים שבהרבה מקרים הגויים רוכשים את החמץ בתוך ימי הפסח מסוכנים או משווקים או מפעלים בבעלות יהודים, וצריך לשם לב לכך (ר.ב.ק.). ❖

6. סברת המקילים

דברים שבלב: ונחלקו עליו הגר"מ פִּינְשֵׁטִין זצ"ל (אג"מ או"ח ח"ד סימן צ"ה) והגרשז"א **אורבאך** זצ"ל (הליכות שלמה עמודים: קכט קלז קלח) שגם בחילוני חל המכירה ולא איכפת לנו שמתיחס לזה כטקס דתי, שדברים שבלב אינם דברים ולא מגרע מה שאינו שומר תורה ומצוות. ואף אם רוצה להחמיר יחמיר רק לעצמו ולא לאחרים ולא לציבור. ולכן אומרים המחמירים שמכיון

שיש הרבה מפעלים וגופי כשרות הנוהגים כדעת הגרש"א, ומכשירים גם מכירה שאין לה תוקף חוקי, ממילא מי שרוצה להחמיר כשיטת הגרי"ש צריך לקנות מחמץ שיוצר לאחר הפסח.

תשלום מלא: מטעם אחר נחלק הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות חלק ה' או"ח סימן קח) שהרי כתוב בשטר המכירה שהגוי יכול לממש את המכירה וישלם את המחיר המלא של שווי החמץ בניכוי 2% (כדי שיוכל הגוי להרויח משהו), ומסתבר שמנהלי המפעלים אכן מסכימים למכירה אם ישלם הגוי טבין ותקילין, ואף שיתכן שאינו מסכים כבר אינו בגדר אומדנא דמוכח. [א.ה. זה נקודת ההבדל בין מכירת חמץ להיתר מכירה בשביעית, כי ברור שמדינת ישראל לא תאפשר מכירת כל קרקעות המדינה, גם אם ישלמו תמורתם כל הון דעלמא. ועוד ביארו (ב.צ.ק.) לפי מה שידוע בשם החזו"א שהיתר מכירה בשביעית עוקר את מצוות התורה, שנוהג בשדהו כרגיל, אבל מכירה בפסח עדיין אוכל מצה ולא אוכל ולא סוחר בחמץ, ממילא החמץ אחר הפסח מותר שהרי לא נעבד בו שום איסור].

והוסיף הגר"מ שטרנבוך שאם אין לו סמיכות דעת בגלל שהוא יכול לערער, לא יועיל גם שום נוסח או עורך דין, כיון שידוע שכל בית משפט בעולם יחליט שאפילו אם נזהר שיהיה חוקי, עדיין זה 'טקס דתי' ונעשה בהערמה ולא חל, שאין זה רציני שערבי ערטיילאי קונה במליארדי שקלים. בנוסף מוסיפים בנוסח של בד"ץ העד"ח שאף אם לפי החוק אינו מועיל מקבלים המוכרים על עצמם כדיני ישראל שחל, ולא יוכל לערער בערכאות כי קיבל על עצמו כדיני ישראל. ואדרבה אסור לפקפק ולהוציא לעז על מכירה שנהגו בה ישראל מקדמת דנא, כמבואר בגיטין (דף ה:) שלא להחמיר בדבר שיגרום לעז לראשונים. עכ"ד.

7. הפסד ההכשר

וכתב הגר"י רובין שליט"א רב ביהכנ"ס בני תורה הר נוף (קונטרס 'חמץ לאחר הפסח' עמוד 18), וכן שמעתי מנכד הגר"מ שטרנבוך שליט"א (י.ש.) בשמו, שהרי כל גוף כשרות מתנה את הכשרות לכל השנה בכך שמוכרים חמץ כדין, והסיכון ש'ועד הכשרות' יסלק את ההכשר מהמפעל, הוא הרבה יותר מאיום של 100,000 שקל, וממילא לא צריך לרשום קנס זה. ולכן דעת בד"ץ העד"ח שאין צורך להוסיף את הסעיפים שדרש הגרי"ש אלישיב. [סברא זו מועלת רק ל'מפעל' שיש לו הכשר ולא ל'חנות' פרטית שאינה כפופה למערכת כשרות].

השנה - שנת תשע"ו הידרו 'ועד הכשרות' שיהא נוכחות של עו"ד בשעת המכירה, ואמר הגר"מ שטרנבוך שמסכים לזה, אף שבאמת עו"ד אינו מוסיף כלום במכירה, שהרי אם נחוש לטענת הגרי"ש צריך להוסיף דוקא הסעיפים הנ"ל. וכן אמר נכד הגרי"ש הרב ישראל לזון שליט"א שהגרי"ש מעולם לא החמיר שצריך עו"ד, ודרש רק את הסעיפים הנ"ל (י.ש.).

עוד סברא שמעתי מהגר"ר מאיר סירוטה שליט"א שאין שום מקום להחמיר בזה מכיון שהמכירה כיום יש לה תוקף משפטי מכיון שמדובר במכירה אמיתית שחל לפי כל פרמטר ואין בזה שום פקפוק, וכל הסכם בעיקרון יש לו תוקף כי הרי אינו נגד החוק, ואם יגיע שופט שבעקמימות שכלו יפסול את המכירה משום שהוא 'מסמך דתי' אינו משנה את ההגיון הבסיסי. וכן ההיתר עיסקא יש לו תוקף משפטי, וממילא גם לדעת הגר"י בלוי זצ"ל שסובר שצריך שיהא תוקף משפטי מועיל ההיתר עיסקא כיום. ❖

'צומק הפסח'

פתרונות, הצרות, והארות. נ"ד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823